

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Specializace v pedagogice

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání — Dějepis se
zaměřením na vzdělávání

Bakalářská práce

**Obraz Elišky Rejčky v české
beletrii**

Image of Eliska Rejčka (1288 – 1335) in
Bohemian belles-lettres

Autor: Karolína Burdová

Vedoucí bakalářské práce: prof. PhDr. Kateřina Charvátová,
CSc.

Praha 2014

Čestné prohlášení

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Obraz Elišky Rejčky v české beletrii* vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.*

V Praze dne 5. 12. 2014

.....
Podpis

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala prof. PhDr. Kateřině Charvátové, CSc. za cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování této práce.

Přesto patří největší poděkování rodině, která mi byla při studiu a zpracování bakalářské práce velkou morální oporou a poskytovala zázemí a podmínky k dokončení mého studia.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak je vnímána postava Elišky Rejčky v beletrii. V první části se práce zabývá historickými souvztažnostmi. Ve druhé části srovnává historii s beletrií a zabývá se postavou Richenzy v rozebíraných knihách.

Závěr této práce bude shrnovat všechny knihy a bude zjišťovat, zda jsou historicky kvalitní.

Klíčová slova

Richenza, Jindřich z Lipé, beletrie, historický román

Abstract

The aim of this thesis is to determine how is the character of Eliška Rejčka perceiving in the fiction. The first part of the thesis deals with the historical synergies. The second part compares the real history with fiction and deals with character of Eliška Rejčka in the analyzed books. At the end of this thesis is to summarize all books with the character of Eliška Rejčka and find out if they are written correctly according to the history.

Keywords

Richenza, Jindřich of Lipá, belles-lettres, historical novel

Obsah

1. Úvod	7
2. Doba Elišky Rejčky	9
3. Rejčka a Lásky královské	16
3.1 Lásky královské – Miloš Václav Kratochvíl	16
3.2 Život Rejčky v Kratochvílově znění.....	17
3.3 Postava Rejčky v Láskách královských	21
4. Rejčka a Radostný úděl vdovský	23
4.1 Radostný úděl vdovský – Gabriela V. Šárochová	23
4.2 Rejčka a v Radostném údělu vdovském.....	24
4.3 Shrnutí Radostného údělu vdovského	26
5. Rejčka a Žena pro třetího krále.....	27
5. 1 Žena pro třetího krále – Ludmila Vaňková	27
5.2 Richenzin život podle Ženy pro třetího krále	27
5.3 Postava Richenzy v Ženě pro třetího krále.....	30
6. Richenza a Hrdost do vínku.....	32
6.1 Hrdost do vínku – Hana Whitton.....	32
6.2 Život Richenzy podle Hrdosti do vínku	32
6.3 Postava Richenzy v Hrdosti do vínku	35
7. Richenza, Román o životě královny Alžběty Rejčky.....	36
7. 1 Richenza – Antonín Polách	36
7.2 Richenzin život podle Polácha	36
7.3 Postava Alžběty Rejčky v Richenze.....	41
8. Královna Eliška Rejčka	42
8.1 Královna Eliška Rejčka – František Neužil	42
8.2 Život Richenzy Královny Elišky Rejčky	42

8.3 Postava Richenzy v Královně Elišce Rejčce	45
9. Závěr	47
Seznam pramenů a literatury	49

1. Úvod

Tématem této práce je Obraz Elišky Rejčky v české beletrii. Eliška Rejčka je velice pozoruhodná žena, která žila na přelomu 13. a 14. století a zasáhla do života českého království více, než jakákoli jiná žena v té době. Snad jen kromě její sokyně Elišky Přemyslovny.

Často byla a je vnímána jako kontroverzní postava. Po smrti Václava II. se znovu provdala za Rudolfa Habsburského. Čímž se do dějin nezapsala kladně, protože se postavila do cesty své nevlastní dceři Elišce Přemyslovně a odkazu Přemyslovců na straně německých Habsburků. A poté se objevila v objetí Jindřicha z Lipé, který byl také často vnímán jako uzurpátor české koruny na úkor Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny.

Díky těmto všem svým "láskám" zůstala Richenza v historickém povědomí až dodnes. Stala se inspirací hned pro několik historicko - milostných románů, kterými se bude tato práce zabývat.

Práce se nejprve bude zabývat Richenziným skutečným životem a událostmi, které se během jejího života seběhly, tzn. obdobím přelomu 13. a 14. století

Další část práce bude zkoumat šest beletristických knih, které píšou o Richenze a jejích životních osudech a láskách.

Nejprve se bude zabývat stručně autorem každé knihy a pak bude pojednávat o knize samotné.

Poté se postupně bude zaměřovat na chyby autorů, které udělali ve svých knihách vůči historii. Většinou se bude odkazovat na první část práce, historickou část, a srovnávat s ní.

Dále bude zkoumat osobnost Rejčky v jednotlivých knihách, a to, jak si ji představovali samotní autoři.

Nakonec bude shrnovat historické kvality jednotlivých knih. A podívá se i na to, zda by tyto knihy mohly být užitečné k přiučení se o

tomto období, konce Přemyslovců v Čechách a počátku vlády Lucemburků.

2. Doba Elišky Rejčky

Richenza neboli Eliška Rejčka se narodila 1. září 1288 v Poznani.¹ Jejími rodiči byli Přemysl II. Velkopolský, pocházející z rodu Piastovců, který se stal v roce 1295 polským králem a Richenza Švédská², po které Eliška dostala své jméno.³ Richenza přišla o svou matku velice brzy, a to ve svých čtyřech letech. Její otec Přemysl se pak oženil potřetí s Markétou Askánskou.⁴

Přemysl II. Velkopolský bojoval o polskou korunu s českým králem Václavem II., ten si postupně vydobyl některá území jako Krakovsko, Sieradz. Přemysl však získal vládu ve Velkopolsku a 26. března 1295 byl v Hnězdně korunován na polského krále.⁵ Jeho vláda netrvala dlouho, protože byl, zřejmě na pokyn braniborských markrabat či velkopolských velmožů, zavražděn 6. února 1296. Z Rejčky se stal sirotek a poručnictví se ujala její macecha Markéta z rodu Askánců, která ji odvezla do Braniborska.⁶

V Braniborsku byla Eliška zasnoubená s Otou Braniborským, synem markraběte braniborského Oty Dlouhého někdejšího poručníka Václava II.⁷ Tento snoubenec však zemřel před tělesným spojením, proto byla Eliška zproštěna zasnubního svazku.⁸

Dalším zájemcem o Eliščinu ruku byl český král Václav II. Sňatek s Rejčkou mu měl zajistit další mužské dědice a snad i posílit jeho nárok na Velkopolsko a Pomořany. Roku 1300 byla Richenza převezena do Čech. V Žitavě si ji vyzvedlo poselstvo vedené

¹ DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, Dana. *Královský dvůr Václava II.* České Budějovice. 2011. Str. 53

² Dcera Švédského krále Valdemara, druhá manželka Přemysla II. Velkopolského.

³ Jméno Richenza se v polštině užívalo jako Rixa/Ryksa a v Čechách se pak přeneslo do podoby Rejčka.

⁴ Markéta Askánská byla dcerou Albrechta Braniborského.

⁵ Koruna mu byla nasazena arcibiskupem Jakubem Swinským, který mu byl velice nakloněný.

⁶ DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D. *Královský dvůr Václava II.* str. 53

⁷ ŠUSTA, Josef. *České dějiny dílu II. část 1.*, Praha. 1935. Str.565

⁸ ŽITAVSKÝ, Petr. *Zbraslavská kronika.* Praha, 1976. Str. 122/123

sedleckým opatem Heidenreichem a Benešem z Vartemberka.⁹ Rejčka byla dopravena do Prahy na zasnuby. Po nich byla dívka poslána na výchovu na hrad Budyni ke Griffině Krakovské.¹⁰ Je možné, že důvodem „odklizení“ mladé Václavovy ženy byla jeho milenka Anežka. Někteří historikové však usuzují na Rejččin nízký věk.

Mezitímco Rejčka pobývala na Budyni, snažil se Václav získat polskou korunu. To se mu povedlo. V brzké době ovládl většinu Polska tehdejší doby se dvěma největšími centry Krakovem a Hnězdnem, ve kterém byl roku 1300 korunován na polského krále. Richenzina nepřítomnost po Václavově boku měla pro něj mít negativní důsledky. Nejvíce ohrožovala jeho dědické nároky na Polsko. Proto nechal Richenzu zavolat zpět a 26. května 1303 (v den letnic) proběhla svatba a korunovace Rejčky na českou a polskou královnu. V rámci tohoto svazku přijala Richenza na králův rozkaz křesťanské jméno Alžběta (tedy Elizabeth, Eliška). Z tohoto manželství přišla na svět roku 1305 dcera Anežka. Šest dní po jejím narození král Václav II. zemřel na tuberkulózu (21. 6. 1305).

Mladá vdova získala po jeho smrti vdovský důchod ve výši dvaceti tisíc hřiven stříbra¹¹. Na prázdný trůn nastoupil šestnáctiletý Václav III., syn zesnulého krále, se svou manželkou Violou Těšínskou. Rejčka zatím pobývala na Starém Městě pražském.

Václav III. zemřel rok po svém nástupu na trůn¹² bezdětný. Proto se začala řešit otázka nástupnictví. Na uvolněné místo byli hned dva kandidáti. Prvním byl Jindřich Korutanský, manžel Anny Přemyslovny, dcery Václava II. Ten vládl už v zastoupení Václava III. při jeho tažení do Polska a odvolával se na privilegium o dědičnosti královské koruny po přeslici.¹³ Druhým kandidátem byl rakouský vévoda Rudolf. Tomu se dostávalo největší podpory od jeho otce Albrechta I. Habsburského, císaře Svaté říše římské.

⁹ tamtéž

¹⁰ Griffiná byla sestra Václavovy matky Kunhuty.

¹¹ DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D. *Královský dvůr Václava II.* Str. 102

¹² Zavražděn v srpnu 1306 v Olomouci, když se připravoval na polské tažení.

¹³ SPĚVÁČEK, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296 – 1346.*, Praha. 1994, Str. 113

Rudolf táhl s vojskem do Čech a Jindřichova veškerá podpora v panstvu se za různé sliby nakonec přiklonila na stranu Habsburka. Jindřich Korutanský z Prahy utekl i se svou manželkou Annou.

Albrecht I. nejprve nechal potvrdit stará privilegia šlechtě, a to včetně Zlaté buly sicilské.¹⁴ Rudolf byl pak zvolen českými pány za krále. Aby zajistil mír s Přemyslovny a stvrdil jejich práva na trůn, měl se Rudolf oženit s jednou z nich. Uvažovalo se o sňatku s osiřelou Eliškou Přemyslovnou, ale pokud tato myšlenka opravdu byla vyřčena, tak se od ní upustilo pro jejich blízký příbuzenský vztah. Rudolfovi tak byla vyhlédnuta nová nevěsta. Tou byla mladá vdova Eliška Rejčka. Tímto sňatkem získal Rudolf nárok na Velkopolsko stejně, jako ho měl bývalý král Václav II. Ke sňatku a k přísežnému holdu panstva došlo 16. října 1306.¹⁵

Nový král na sebe musel převzít veškeré dluhy a snažil se je poctivě splácet. Proto byl velice šetrný, což se v té době setkalo s velikou nelibostí. Nejvíce proti němu zbrojili pánové na západě země. Ti chtěli nadále udržet práva Přemysloven „pravých královen“¹⁶ na trůn. V odboji proti králi stáli z pánů např. Vilém Zajíc z Valdeka, Bavor ze Strakonice a Ojív z Komberka.¹⁷ Rudolf si je chtěl podmanit a táhl proti nim do boje. Jeho výprava měla veliký úspěch a měla být završena u Horažďovic, ve kterých se bránil pan Bavor. Jenže osud se zde od Rudolfa odvrátil. Král 3. července 1307 umírá na úplavici.¹⁸

Z Richenzy se tak stala dvojnásobná vdova, která získala po smrti svého druhého manžela dalších dvacet tisíc hřiven stříbra stejně jako po smrti Václava II. Za celou sumu držela královna vdova svá věnná města – Hradec Králové, Chrudim, Vysoké Mýto, Poličku a Jaroměř.¹⁹ Díky tomu měla Eliška Rejčka určitou vlastní nezávislost, pomocí níž se mohla zapojit do mecenášství a kulturních projevů.

¹⁴ Tamtéž, str. 114

¹⁵ ŠUSTA, J. *České dějiny dílu II. část 1*. Str. 704

¹⁶ Tamtéž, str. 712

¹⁷ Tamtéž, str. 712

¹⁸ Tamtéž, str. 716

¹⁹ DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II*. Str. 102

V Čechách po Rudolfově smrti vypukl znovu boj o trůn mezi přívrženci Habsburků a protihabsburskými šlechtici. Nástupnictví Habsburků měly zaručovat Znojemské úmluvy z roku 1306, kdy měl na český trůn nastoupit nejstarší Albrechtův syn, kterým byl Fridrich Sličný (též Krásný). Eliška Rejčka po smrti svého druhého manžela setrvala v Praze, ale podle zpráv Petra Žitavského z ní utekla před útlakem a ponižováním ze strany představitelů korutanské vlády. Její útek však neprobíhal naslepo. U Zderazského kláštera na ni čekal její habsburský švagr Fridrich Sličný, v jehož doprovodu se královna-vdova dostala až do tábora Albrechta Habsburského u Kutné Hory. Podobně o odchodu Elišky píše i Ottokar Štýrský, který neopomene své vyprávění náležitě okořenit motivem láskyplného vzplanutí Fridricha vůči krásné vdově.²⁰ Během bojů o trůn se pak skrývala za hranicemi království u Vídně v Klosterneuburgu.²¹

Habsburská vojska měla slíbenou podporu od moravských šlechticů, které se jim nakonec nedostalo. Tím Habsburkové prohráli bitvu u Mýta. Posledním zásahem do jejich špatného postavení bylo zavraždění říšského krále Albrechta I. Fridrich Sličný poté kapituloval ve Znojmě a ztratil veškeré nároky na český trůn. Jediné, co se Fridrichovi podařilo udržet, bylo potvrzení o zachování všech práv pro vdovu Elišku Rejčku. Ta si pak zvolila za své vdovské sídlo Hradec Králové,²² který byl jedním z jejích věnných měst.

Richenza se jeví jako velice schopná a její politika je platná, prozíravá a životaschopná. *V letech 1306 – 1309 se opírá hlavně o podporu habsburských příbuzných svého druhého manžela Rudolfa. Do nového období dějin českých zemí spojeného s lucemburskou vládou vstupovala tak Alžběta jako neotřesitelná majitelka uceleného dominia, které dokázala uchránit i v těžkém období předešlých let*

²⁰ ANTONÍN, R.: *Žena dvou králů. Popis jednoho zápasu z počátku 14. století.*, Praha. 2009

²¹ DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II.* Str. 102

²² MUSIL, František, ČECHURA, Jaroslav. *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku* Praha. 2009. Str. 386

*před úchvaty českých šlechticů i nájezdy žoldnéřů Jindřicha Korutanského.*²³

V Čechách v tomto období vládl opět Jindřich Korutanský. Jenže jeho vláda postupem času omrzela české pány. Šlechta začala vyjednávat za zády Jindřicha Korutanského s novým římským králem Jindřichem VII. Lucemburským o novém panovníkovi. Císař doporučil k volbě nového českého krále svého syna Jana. Ten měl být na trůn uveden i pomocí svatby s přemyslovskou dědičkou Eliškou Přemyslovnou, dcerou Václava II.²⁴

Rejčka v této době podporovala Lucemburka hlavně v podobě azylu pro jeho vojsko ve svých věnných městech. Získala tím slib od Jana o vyplacení pohledávek z vdovského důchodu, kterých se od Jindřicha Korutanského nedočkala.²⁵

V této době se objevují zmínky o Jindřichovi z Lipé²⁶ jako o blízkém partnerovi Rejčky, a to ve věcech jak hospodářských a politických, tak i ve věcech soukromých. Zřejmě to byl on, kdo dosáhl vyplacení výše zmíněných pohledávek u krále.²⁷

Jindřich z Lipé byl velice ambiciózní, statečný a přitažlivý muž. Je možné, že ho mladý Jan Lucemburský obdivoval. Vztahy mezi Jindřichem a královstvím byly zpočátku dobré, ale růst moci pána z Lipé a jeho blízký vztah k Rejčce pohoršoval nejen žárlivou královnu, ale postupně i samotného krále Jana.

K dalšímu zhoršení vztahů mezi Jindřichem z Lipé, Rejčkou a královským párem přispělo uzavření smluv mezi Jindřichem z Lipé a slezským vévodou Jindřichem Javorským. Ve smlouvě bylo uvedeno i to, že Anežka, dvanáctiletá dcera Richenzy a Václava II., se zasnoubila s Janem Javorským, aniž by o tom královský pár věděl. Jan

²³ ANTONÍN, R.: *Žena dvou králů*.

²⁴ Svatba se konala 31. srpna ve Špýru.

²⁵ FRIEDLOVÁ, Jitka. *Obraz Elišky Rejčky v historiografii*. Praha, 2012.

²⁶ Jindřich z Lipé (1275 – 1329) byl český šlechtic z rodu Ronovců. Jeho největším úspěchem bylo ubránění Kutné Hory před Albrechtem I. Habsburským ve službách krále Václava II. Postupem času si získal i důvěru mladého Jana Lucemburského a stal se prvním mužem v království.

²⁷ SPĚVÁČEK, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296 – 1346*. Str. 145

Javorský tím získával Hradec jako záruku věna.²⁸ Královna Eliška Přemyslovna tak cítila čím dál tím větší ohrožení zájmů svého manžela, proto ho popudila proti Jindřichovi z Lipé. Král začal mít i podezření, že Jindřich zneužívá úřadu podkomořího ve svůj prospěch, proto ho nechal roku 1315 zatknout. Věznil ho na hradě Týřově. Na místo podkomořího pak dosadil pana Viléma Zajíce z Valdeka.²⁹

Proti králi se postavila velká opozice ze strany šlechticů. Jan byl nakonec přesvědčen arcibiskupy, Balduinem Lucemburským a Petrem z Aspeltu, aby vyjednával a snažil se udržet mír v zemi. Důvodem udržení míru pro tyto dva muže byl boj o trůn v říši mezi Fridrichem Habsburským a Ludvíkem Bavorským (toho podporoval Jan Lucemburský). Díky tomu došlo k propuštění Jindřicha z Lipé.

Královnina antipatie nebrala konce a válčilo se dále. Ani jedna strana nechtěla přistoupit na podmínky druhé. Proto se král Jan musel vrátit zpátky z říše do Prahy. Ani jemu se nepodařilo zlomit odbojné vojsko. Během bojů se podařilo Jindřichovi z Lipé na svou stranu ještě získat slib pomoci od Jindřicha Korutanského a Fridricha Habsburského. Válka v Čechách přestala být už jen vnitřní záležitostí, a proto se do jejího řešení zapojil i budoucí císař Ludvík Bavorský, který svolal schůzku do Domažlic.³⁰ Konec války byl pak sjednán Domažlickými úmluvami 23. dubna 1318. Král Jan tu rezignoval na domácí politiku, potvrzoval dualismus vlády a stvrzoval, že úřady v Čechách bude nabývat pouze česká šlechta. Jindřichovi z Lipé byl navrácen úřad podkomořího.³¹

Jindřich z Lipé se chtěl po tom všem věnovat soukromým zájmům s Eliškou Rejčkou. Richenza postoupila svá věnná města králi a jako náhradu dostala peníze a statky na Moravě. Jindřich z Lipé, kterému dřív patřila Žitava, se jí vzdal ve prospěch krále a také tím získal statky na Moravě. Současně opustil úřad podkomořího a přijal

²⁸ Je možné, že tento sňatek byl iniciovaný samotnou Rejčkou.

²⁹ KOLEKTIV AUTORŮ: *Dějiny zemí koruny české I.* str. 105

³⁰ BOBKOVÁ, Lenka: *Velké Dějiny Zemí koruny české. Svazek IV. A (1310 – 1402).* Praha, 2003. Str. 55

³¹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296 – 1346.* Praha, 1994

úřad moravského zemského hejtmána, který zastával až do své smrti.³² Tak se pár přestěhoval na Moravu a usídlil se v Brně, ve kterém rozmnožoval své statky.

Eliška Rejčka tu nechala založit ženský cisterciácký klášter při chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Věnovala mu iluminované rukopisy, získala pro něj svaté relikvie např. nádobku s olejem z kostí sv. Kateřiny aj.

Tento chrám se stal zároveň místem, kde byl pár pochován. Jindřich z Lipé zemřel 26. srpna 1329.

„ Téhož roku v den svatého Rufa mučedníka zemřel v Brně muž urozený a statečný, Jindřich starší řečený z Lipé, o němž často děje se zmínka v předchozím vypravování, protože byl bohatstvím, mocí a slávou světskou nejvíce nad ostatní povýšen. Pro smrt jeho králová Eliška plakala a želela, že všem vidoucím její nářek k úžasu to bylo. A poněvadž jako v životě, tak ani v smrti nechtěla od něho býti odloučena, ustanovila, by tělo jeho v klášteře nového založení s uctivostí bylo pochováno.“³³

Je vidět, že za ním Richenza velice truchlila. Veškerou svou pozornost pak věnovala pokání a dobrým skutkům. Zemřela 6 let po svém milovaném, a to 19. října 1335.³⁴

³² BOBKOVÁ, L.: *Velké Dějiny Zemí koruny české*. str. 55

³³ ŽITAVSKÝ, P. *Zbraslavská kronika*.

³⁴ BOBKOVÁ, L.: *Velké Dějiny Zemí koruny české*. Str. 56

3. Rejčka a Lásky královské

3.1 Lásky královské – Miloš Václav Kratochvíl

Kniha Lásky královské pochází z pera Miloše Václava Kratochvíla (1904 – 1988), který vystudoval historii a archivnictví na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. Byl nejen spisovatelem, ale mimo jiné i filmovým scénáristou. Psal psychologické prózy a historické romány. Zaměřoval se především na biografii historických osobností.

Jeho díla jsou například: Mistr Jan, Král obléká halenu, Život Jana Amose a další.

Jeho Lásky královské byly napsány v roce 1973, kdy Kratochvíl pracoval především na historické beletrii a využíval faktograficky dokumentární části kombinované s fikcí.

Kniha se nezabývá pouze tématem Elišky Rejčky, ale je věnovaná i jiným královnám a jejich problémům.

V první kapitole se setkáváme s Kunhutou Haličskou

(1245 – 1280) manželkou Přemysla Otakara II (1233 – 1278) a matkou Václava II (1271 – 1305), později ženou Závíše z Falkenštejna (asi 1250 – 1290).

Druhá kapitola pojednává o Elišce Přemyslovně (1292 – 1330), dceři Václava II., manželce Jana Lucemburského (1296 – 1346) a nevlastní dceři Rejčky.

Třetí kapitola se věnuje životu Richenzy (1288 – 1335).

3.2 Život Rejčky v Kratochvílově znění

Rejččin život v knize *Lásky královské* je řazen chronologicky po sobě a začíná už jejím dětstvím. Je zde zmíněno, že v jejích pěti letech jí byla zavražděna matka rozvášněným manželem. „*V sedmém pak roce života naší princezny stihl týž osud polského krále Přemysla, jenž byl léta Páně 1294 úkladně zavražděn.*“³⁵ Autor tuto větu odkazuje někdejšímu kronikáři, ale nejmenuje ho. Avšak toto tvrzení se neshoduje s historií, ze které je známo, že byl Přemysl Velkopolský zavražděn až roku 1296 (viz 1. kapitola).

Dále je Rejčka svěřena do rukou druhé Přemyslovy ženy Markéty Braniborské. Zde se opět autor neshoduje s historií, ze které je známo, že Markéta Braniborská byla Přemyslova třetí žena.

Markéta s Richenzou odjíždí do Braniborska, kde je jí vyhlédnut ženich Ota Braniborský. Ota ji trápí a zabije jí dokonce i ryšavého kocoura, který se v nehostinném prostředí stal Richenziným přítelem.

Nedlouho poté umírá v horečkách i sám Ota. Miloš Václav Kratochvíl o Rejččině raném životě vypráví skoro jako o prokletí jdoucí smrti kolem ní, které ji má provázet po celý život. Zdůrazňuje to větou: „*Smrt jde v patách stínu malé Rejčky.*“³⁶

Ve dvanácti letech je Rejčka znovu zasnoubena, a to s českým králem Václavem II., ten tím tak získá polskou korunu. Přijede si pro ni poselstvo v čele se sedleckým opatem Henricem a Benešem z Vartenberka, zde se autor správně shoduje s prameny ve jménech poslů. Mladičká princezna je dopravena do Čech, kde ji čeká král.

Když Rejčka přijela do Prahy, tak se konala svatba. Zde se opět autor odchyluje od historie, jelikož se po jejím příjezdu konaly pouze zasnuby. Samotný svatební obřad se konal až po návratu mladé princezny z Budyně.

Po svatbě autor správně posílá Rejčku do Budyně nad Ohří, kde se o její výchovu na budoucí královnu má postarat králova teta Griffina.

³⁵ KRATOCHVÍL, M.V.: *Lásky královské*. Praha, 2000. Str. 161

³⁶ Tamtéž str. 163

Jejich vzájemný vztah je velice přátelský. Richenza díky ní získala povědomí o všem, co jako budoucí královna a králova manželka potřebovala vědět. Po třech letech se se svou tetou, jak začala Griffině říkat, musela rozloučit.

Koncem května 1303 byla Rejčka korunována na českou a polskou královnu. Toto datum autor uvádí správně. Podle historiků to bylo 26. května 1303. Jen je škoda, že se tu autor nezmínil i o tom, že během obřadu si Rejčka přisvojila jméno Eliška (Alžběta).

Poté se začíná autor věnovat životu Rejčky s Václavem. Toto soužití nerozebírá do podrobností, jen se zmíní, že se Richenze nelíbí manželský život s Václavem.

Píše o jeho výpravě do Uher pro syna i o jeho bojích s Albrechtem. Díky těmto bojům je Rejčka šťastná, že manžel nebude svou pozornost věnovat jí. „*Vlastně nejdůležitější na tom je, že pan manžel bude plně zaměstnán svými vladařskými starostmi. Ted' už věděla, že mu porodí dítě. Tak co by chtěl víc?...*“³⁷

Král začíná churavět a souběžně s tím se v Rejčce vzdouvá nový život. V polovině června se jí narodí holčička, její nový spojenec. „*Král Václav, toho jména druhý, pak zemřel šestého dne po narození dcery, kterou ani nespatriil...*“³⁸ Autor zde správně uvádí časové rozpětí mezi narozením Václavovy dcery a jeho úmrtím.

Kratochvíl zde píše, že královna po smrti svého muže odcestovala do Budyně za svou přítelkyní Griffinou, což se s historií neshoduje. Z té je známo, že královna pobývala po smrti manžela na Starém Městě pražském. Toto místo autor také zmiňuje, ale nejmenuje. Zde se Rejčka dozvídá, že byl zavražděn její nevlastní syn Václav III. (nynější král). Rejčka jeho smrti moc nelituje, protože ji neměl rád, naváděla ho proti ní sama Eliška Přemyslovna.

V dalších bodech vyprávění se autor s historií shoduje. Shromáždění pánů, jak českých tak moravských, si poté za nového

³⁷ Tamtéž. Str. 175

³⁸ Tamtéž str. 177

krále zvolilo Jindřicha Korutanského. Císař Albrecht nového krále neuznává, prohlašuje volbu za neplatnou a chce královskou korunu pro svého syna Rudolfa.

Po nezdařeném pokusu Elišky Přemyslovny o prosazení nároků Přemysloven na trůn, pošle Rudolf poselstvo s žádostí o Rejččinu ruku. V tomto procesí se objevuje i pán z Lipé, do kterého je Rejčka zamilovaná. Rejčka, po přednesení jejich žádosti, souhlasí se sňatkem s novým českým králem.

Na podzim 1306 se slavila svatba. A nedlouho poté se Rejčka dozvídá, že ke sňatku zřejmě došlo i kvůli jejímu titulu polské královny. Zde se autor opět shoduje s historií, ve které také jedním z důvodů jejich sňatku bylo Rejččino polské dědictví.

Nový král je velice šetrný, což se nelíbí šlechtě na západě Čech. Tento nepokoj se král rozhodl potlačit vojenskou mocí. Zpočátku byla výprava úspěšná. Když vojsko začalo dobývat poslední město Horažďovice, tak král onemocněl. Podle Kratochvíla to bylo z jídla a vody, které nebylo ve vojenském ležení moc čisté, a tak král umírá na úplavici. Král ve svých posledních chvílích myslel na svou ženu a sdělil opatovi sedleckému a zbraslavskému svou poslední vůli, aby Rejčka dostala doživotní věno ve výši věnných pěti východočeských měst. Což je shodné s historií, ale tato města už jí byla odkázána dříve, a to králem Václavem II., což zde Kratochvíl také uvádí, ale nejmenuje města, o která se jedná.

Richenza se poté nastěhuje do Hradce Králové a je dokonale šťastná. Jenže to štěstí přeruší Jindřich Korutanský, který ji uvězní v Praze. Z jejího vězení ji osvobodí bratr Rudolfa, Fridrich Sličný. Od historie se tu autor liší. Rejčka pobývala po smrti svého druhého muže v Praze a pak prchla, před korutanským útlakem. Fridrich ji čekal až u Zderazského kláštera.

Kratochvíl po útěku Rejčku opět posílá do Hradce, což se opět liší od historických faktů. Richenza se v dobách bojů skrývala Klosterneuburgu.

Správně autor pokračuje v tom, že Fridrich válku nevyhraje, ale podaří se mu získat alespoň záruku pro Rejčku, že jí zůstane veškerý východočeský majetek.

Když je ukončena válka mezi Fridrichem a Jindřichem Korutanským, tak šlechta zjistí, že se jim vláda nového krále nelíbí a sjedná sňatek Elišky Přemyslovny s Janem Lucemburským. Rejčka stojí stranou tohoto dění, jen je zklamaná, že tuto svatbu zařídil pan z Lipé, který se jí líbí čím dál tím víc.

Jednoho dne ji Jindřich z Lipé navštíví v jejím sídle, pak se z toho stane rutina. Z náhodných návštěv se stanou pravidelné a tito dva lidé se začnou sbližovat, až se do sebe zamilují.

Roku 1315 jede pán z Lipé do Prahy, kde je zajat bez jediného vysvětlení. Rejčka si dává dohromady jedno s druhým a klade jeho zatčení za vinu i Elišce Přemyslovně, která byla jistě pohoršená, že se pán z Lipé dal dohromady s její sokyní. Kratochvíl zde rozebírá jednotlivé body, které zřejmě přispěly ke špatné pověsti Rejčky u královny. Jedním z nich je i to, že Rejčka má poměr s Jindřichem z Lipé, který je vdovec a *tak se prohřešuje proti památce své zvěčnělé ženy*.³⁹ Zde se autor mylí v tom, že manželka Jindřicha z Lipé Scholastika zemřela. Dle historických pramenů během jeho poměru s Rejčkou stále žila.⁴⁰ Zřejmě i proto se Rejčka a pán z Lipé nemohli vzít.

Rejčka po zajetí svého milého zburcuje české panstvo a tak se vyhrocují poměry mezi panstvem a králem. Věci nepomůže ani odjezd panovníka ze země za dalším dobrodružstvím. Tak začne domácí válka, která nekončí ani návratem krále a ani propuštěním Jindřicha z Lipé z vězení. „*Trvá ještě velmi dlouho, než se vzbouřená hladina domácího života utiší. A snad největší zásluhu na to má netrpělivost krále Jana, který nemá chuť ani čas tak dlouho se zdržovat doma. Jen co sežene od usmířených pánů nějaké peníze.*“⁴¹ Zde se autor

³⁹ Tamtéž. Str. 213

⁴⁰ <http://genealogy.euweb.cz/bohemia/lipa.html> [2. 12. 2014]

⁴¹ KRATOCHVÍL, M.V.: *Lásky královské*. Str. 214

zapomněl zmínit, že situaci vyřeší až zásah císaře a jednání arcibiskupů s králem a s českými pány. Od Kratochvíla to spíš vyznívá, jako by se situace uklidnila sama a z ničeho nic.

Rejčka má pak konečně doma svého pána z Lipé, ale to netrvá dlouho, protože se Jindřich zdržuje více v Praze než u ní. Stal se věrným rádcem Jana Lucemburského.

Jindřich se vrací na Hradec, až když král odkryje spiknutí své ženy Elišky.

Vyprávění končí rozmluvou mezi Jindřichem z Lipé a Rejčkou v Hradci o tom, jak skončila královna Eliška Přemyslovna.

Autor se vůbec nezabývá jejich životem potom. Nepíše o jejich životě v Brně, jejich zakladatelské činnosti a jejich šťastném konci.

3.3 Postava Rejčky v Láskách královských

Z počátku působí Rejčka jako děvčátko se smutným životem. Umírají okolo ní všichni její blízcí, matka, otec, ryšavý kocourek, kterého si oblíbila na dvoře u své macechy. Později jí umírá první ženich Ota. V těchto místech je Rejčka autorem popisována, jako dívka, které jde v patách smrt. „*Smrt jde v patách stínu mladičké*

Rejčky.“⁴²

V jejích dvanácti letech se jí ujme král český. Na těchto stránkách je Rejčka popisována trochu jako malá vyjevená dívka, která nemá ještě z ničeho rozum. Proto je poslána na výchovu ke Griffině. Zde se z ní stane konečně žena. Ale i této ženě jde ve stopách smrt. Umírá jí první manžel Václav a Rejčka ani nezapláče. Autor to přisuzuje narození dítěte, což pro Rejčku byla radost, která zastínila smutek.

Rejčka si pak žije vlastním životem a je šťastná, snaží se vyhýbat veškerým zprávám ze dvora a veškerému královskému životu. Bohužel se do něj znovu zapojí sňatkem s Rudolfem, do kterého je tak trochu vehnána svou domýšlivostí, když si zpočátku naivně myslí, že

⁴² Tamtéž. Str. 164

by si jí mohl vzít třeba pán z Lipé. Jdoucí smrt okolo ní se jí opět nevyhne a umírá jí i druhý manžel Rudolf. Jeho skonu opravdu lituje. Po jeho smrti se přestěhuje do Hradce, kde se opět snaží odříznout od všech dvorských záležitostí. Občas se jen dozvídá nějaké klepy o svých nevlastních dcerách a jejich manželích.

Pak už je Rejčka popisována jako zamilovaná žena, která udělá pro svou lásku cokoli, třeba zahájí i válku pro její osvobození. Jeví se být trošku lhostejnou a i přející vůči osudu své nevlastní dcery Elišky.

Celá kniha působí dojmem „nemastné a neslané“ beletrie. Historickými fakty se velice nezabývá a celý příběh je velice zkrácený. Mnohdy chybí spousta detailů, které by dodaly knize na větší historičnosti a zajímavosti.

4. Rejčka a Radostný úděl vdovský

4.1 Radostný úděl vdovský – Gabriela V. Šarochová

Kniha *Radostný úděl vdovský* byla napsána Gabrielou V. Šarochovou (*1968), která vystudovala Filozofickou fakultu na Karlově univerzitě, obor historie zaměřenou na období vrcholného středověku. Tímto obdobím se poté zabývala i ve svých knihách. Jednou z nich je *Radostný úděl vdovský* a dalšími knihami jsou například *Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský. Sňatek z rozumu (2002) nebo České země v evropských dějinách 1. Do roku 1492.*

Kniha *Radostný úděl vdovský* se nezabývá jen údělem Richenzy, ale i jinými královnami – vdovami.

První kapitola píše o královně Konstancii (1180 – 1240), manželce Přemysla Otakara I. (1155/67 – 1230), což byl třetí král v Českých zemích, který se zasloužil o Zlatou bulu sicilskou (1212).

Druhá kapitola se zajímá o život Kunhuty Uherské (1245 – 1285), stejně jako o ní psal i Kratochvíl v Láskách královských. Popisuje tu však i vztah Přemysla Otakara II. (1233 – 1278) s Markétou Babenberskou (1204/5 – 1266), kterou potom vyměnil za Kunhutu. Píše tu dále o jejím životě s Přemyslem.

Ve třetí kapitole píše o Kunhutině životě po jeho smrti, a to se Závišem z Falkenštejna (asi 1250 – 1290).

Čtvrtá kapitola se zabývá Alžbětou Rejčkou (1288 – 1335), královnou – vdovou rovnou dvou králů, a to Václava II. (1271 – 1305) a Rudlofa Habsburského (1281 – 1307).

Poslední kapitola pojednává o Viole Těšínské (asi 1290 – 1317) manželce Václava III. (1289 – 1306). Po Václavově smrti se stala ženou nejvyššího komořího Petra I. z Rožmberka (???? – 1347), svatba se konala roku 1315).

4.2 Řejčka a v Radostném údělu vdovském

Richenzin život Šárochová rozebírá také chronologicky od jejího narození. Píše o vraždě jejího otce a o tom, jak jí Markéta Askánská odvezla do Branibor. Rejčka je tu vítaná jen z důvodu jejího původu, který může její „opatrovatelé“ přivést k bohatství. To vidí ve svatbě s Václavem. Ten zase díky tomuto sňatku může získat polskou korunu.

Po zasnubách je Rejčka na tři roky odklizená do Budyně. *„Byla sdostatek inteligentní, aby si uvědomovala, nakolik je její odklizení nemístné a nepřijatelné, zvláště když svému muži odevzdala takové věno“*⁴³ Našla v tom i klady, a to materiální zajištění a určitý společenský status.

Král roku 1303 nechal pro Rejčku poslat. Obnovil manželský slib a nechal ji korunovat na českou královnu. Richenza však měla *„trvalý pocit osamění a odcizení, dokonce snad i jakéhosi zneužití... Dospívala pod tlakem neradostných okolností v ženu, kterou lze nazvat téměř emancipovanou.“*⁴⁴

Po Václavově smrti se, díky převzetí vlády jeho synem a jeho ženou Violou, nemusela starat o reprezentativní úkoly královny, a tak se mohla naplno věnovat roli matky.

Po smrti svého nevlastního syna roku 1306 byla znovu provdána za Rudolfa Habsburského a její souhlas nebyl špatným politickým krokem. *„Ač instinktivně a zřejmě z motivů zcela utilitárních, nevolila osmnáctiletá vdova špatně pro sebe, ani pro zemi.“*⁴⁵ Richenza tímto sňatkem získala i navršení vdovského jmění na dvojnásobek. Tím se z ní stala velmi bohatá a nezávislá žena.

Rudolf však zemřel brzy po jejich svatbě a Alžběta Rejčka se dostává do delikátní situace, je v zemi, kde ji přijímali jako někoho, kdo jejich zemi zaprodal. Její život se ocitl v sázce, a tak kontaktovala svého tchána, aby jí pomohl k útěku z města. Tchán jí vyhověl a ona

⁴³ ŠAROCHOVÁ, G.V.: *Radostný úděl vdovský*. Praha, 2004. Str. 123

⁴⁴ Tamtéž. Str. 128

⁴⁵ Tamtéž. Str. 136

utekla se svou dcerou a komornou z města ke Zderazu, kde na ní čekal švagr Fridrich. Tak spojila Richenza svou budoucnost s politickými plány Habsburků. Rejčka byla odsunuta do ústraní v Rakousku, avšak po smrti jejího tchána Albrechta se změnila situace. Fridrich se rozhodl uzavřít s Jindřichem Korutanským dohodu. V ní byl i „*závažný odstavec zaručující dvojnásobné královské vdově beztretnost a vzpomínající a potvrzující všechna její postupně nabytá práva a majetkové nároky*“⁴⁶.

Alžběta Rejčka se poté přestěhovala do svých věnných měst. Získala jistý nadhled a naučila se myslet především na své zájmy.

Za to, že se Richenzino jméno udrželo v historii, může zejména její vztah s Jindřichem z Lipé. S ním se mladá Rejčka mohla potkat již na své první svatbě s králem Václavem II., ale zřejmě si ho ani nevšimla pro svou vyplašenost a zaneprázdněnost. Příčinou jejich seznámení mohlo být vyplácení Richenziných důchodů, o které se staral Jindřich z Lipé, jakožto podkomoří.

Jejich vztah byl už v roce 1310 ve všeobecné známosti. Byl však odsuzován téměř všemi. Richenza konečně našla oporu, kterou potřebovala.

O Rejčce se soudilo, že je povrchní, nádherymilovná a zhýčkaná žena. Neoslňovala intelektualitou, ale byla velice činorodá. Nechala udělat nákladné stavby a iluminované rukopisy.

V roce 1320 se zamilovaný pár odstěhoval do Brna, kde si užívali zasloužený odpočinek. Roku 1329 však zasáhla Richenzu milencova smrt. Aby se zbavila prázdnoty, která ji zachvátila po smrti Jindřicha, rozhodla se s dcerou Anežkou cestovat po poutních místech. Po té se usadila v klášteře, který nechala vybudovat a tam skonala.

⁴⁶ Tamtéž. Str. 143

4.3 Shrnutí Radostného údělu vdovského

Srovnání historických faktů s fantazií autorky se tu nedá vyhledávat, protože autorka velice dobře dějiny znala. Dopodrobna a velice dobře je využila ve svém díle. Díky tomu se dá kniha spíše řadit mezi populárně naučnou literaturu než mezi beletrii.

Mezi populárně naučnou literaturu se dá také řadit i díky tomu, že autorka nevyužívá žádných prvků umělecké literatury jako například přímé řeči či osobního vypravěče. Píše ji věcným stylem a využívá historické terminologie.

5. Rejčka a Žena pro třetího krále

5.1 Žena pro třetího krále – Ludmila Vaňková

Žena pro třetího krále je historický román, který napsala Ludmila Vaňková (1927). Tato spisovatelka vystudovala sociologii a psychologii na Karlově univerzitě. Je autorkou několika románů především s historickou tematikou, napsala cyklus románů z českých dějin 13. a 14. století.

V úvodu sama píše o tom, že se jí jeví Rejčka jako jedna z pozoruhodných postav, o kterých kdy psala. Zmiňuje, že tu opakuje i některé části ze svých jiných knih, protože události ze života Richenzy se spojovaly s událostmi jejích dalších postav a nemůže o nich psát jinak než v předešlých knihách.

5.2 Richenzin život podle Ženy pro třetího krále

Život Rejčky v této knize začíná jejím dětstvím. Richenza se tu už jako malá setkává s Jindřichem z Lipé, který jí a její maceše pomáhá dostat se do bezpečí Špandavy po zavraždění Přemysla Velkopolského. Zde se autorka neshoduje s historií, protože Richenza se v tuto dobu s Jindřichem určitě nesetkala.

Richenza se zde spřátelí s Annou, manželkou Hermanna, což byl jeden ze synů Oty Braniborského. Anna jí byla blízkou přítelkyní v nepříznivém prostředí.

Z tohoto života jí má vytrhnout opět pán z Lipé, který přijede žádat o ruky polské princezny jménem hnězdenského arcibiskupa a jménem českého krále. Je zřejmé, že v tomto bodě opět dala autorka prostor své fantazii, protože toto poselství nepřinášel Jindřich z Lipé.

Richenza poté byla doprovázena do Čech a v Žitavě si ji převzali sedlecký opat Heidenreich a pan Beneš z Vartemberka. V tomto bodě se Vaňková s historií shoduje. Ale rozchází se v bodě, že je v Žitavě

přivítal Jindřich z Lipé s chotí, neboť Jindřich získal Žitavu až kolem roku 1310.⁴⁷

Když přijela do Prahy, čekala tam na ni Griffina Krakovská. Ta jí sdělila, že s ní po svatbě odjede do Budyně. A tak se stalo. Konala se svatba, ne moc okázalá. Na druhý den už putovala dvanáctiletá Richenza do Budyně.

Po několika letech opět přišel pán z Lipé, aby vyřídil, že pojede Richenza zpátky do Prahy. V Praze se konala slavnostní korunovace, na které přijala Richenza jméno Eliška. Autorka v knize zmiňuje, že to Václav II. udělal „na truc“ své dceři Elišce, která neměla svou novou macechu ráda. „...*Ale když jí nemůžeš přijít na jméno, bude se jmenovat jinak. Aby se ti to líbilo. Při korunovaci to lze zařídit. Řeknu biskupovi. Eliška. Co říkáš?...*“⁴⁸

Richenza pak poznává manželský život s Václavem. Zažívají spolu požár Hradu a prožívají i Václavovu nemoc. Nakonec dohromady prožívají i narození dcery i smrt jednoho z nich. Ač jsou každý v jiné místnosti, v mysli jsou stále spolu. Poté co král umře, chtějí Richenze vzít dcerku a dát ji kojné. Rejčka si ji však ubrání.

Po smrti nevlastního syna Václava III. je Richenza v ohrožení, záštitou jí zde byli vždy jen muži a ti už tu žádní nebyli. Na trůn byl dosazen Korutanec, manžel Anny Přemyslovny. To byla nevlastní dcera Richenzy a stejně jako její mladší sestra ji neměla ráda. Autorka správně píše o smrti Václava a nového nástupce na královský trůn. Stejně tak se shoduje v tom, že na český trůn si dělá nárok i Albrecht Habsburký, který ho chce pro svého syna Rudolfa a tak táhnou s vojskem do Čech.

Dále se Vaňková rozchází v historii s tím, že Richenza putovala sama do Habsburkého ležení, aby se přimluvila za svůj a dcerčin osud. Rudolf podlehne její kráse a příchozím, vyjednávajícím českým pánům slíbí, že si vezme Elišku, českou královnu. Jaký je potom údiv,

⁴⁷ <http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/zahranicni-vztahy/zittau/> [1.12. 2014]

⁴⁸ VAŇKOVÁ, L.: *Žena pro třetího krále*. Praha, 2013. Str.55

když podbiskupem z Dražic prohlásí: „... *Přisahal jsem, že vstoupím do královské rodiny jako manžel Elišky, královny české. A k svému trůnu povýším Přemyslovnu. Její dceru a teď i mou.*“⁴⁹

Richenza během tohoto manželství přijde o dítě a může za to chůva, která pomáhá Elišce Přemyslovně. Ta dala Rejčce nějaký jed a ona potratila. V tomto bodě se autorka odklání od historie. V žádných pramenech není zaznamenáno, že by Rejčka čekala dítě s Rudolfem.

Dalším bolestným okamžikem v jejím životě je smrt Rudolfa, který umírá u Horažďovic, kam jel na výpravu proti českým pánům.

Jindřich z Lipé tuto smutnou zprávu oznamuje Richenze. Ta se rozhodne opustit královský hrad a jde za Eliškou Přemyslovnou, aby jí přenechala své místo.

Pak přichází volba nového krále, během níž se strhla šarvátka a byl zabit pan Dobeš z Bechyně, který vždy podporoval zájmy Richenzy. Rejčka se této volby účastnila a podporovala práva na trůn dalšího Habsburka, Fridricha.

V ohrožení se ocitne najednou i její život, naštěstí ji zachrání Jindřich z Lipé. Novým králem je znovu zvolen Jindřich Korutanský.

Richenza však nemá klidu a ohrožuje ji i vláda Korutance, proto se rozhodne pro útěk. Zde se autorka správně zmiňuje, že jí s útekem pomáhal Fridrich Sličný. Ten na ní čekal u Zderazu. Potom ji odvezl do Klosterneuburgu. Mezi ní a Fridrichem mezitím vznikla láska, ale nestal se jejím „třetím králem“, protože si to tak nepřál otec Fridricha Albrecht. Je možné, že i ve skutečnosti se mezi Richenzou a Fridrichem odehrál nějaký románek, ale žádné prameny se o tom nezmiňují.

V Čechách pokračovaly boje, ale po zavraždění císaře se začala uskutečňovat mírová jednání. Při těchto jednáních bylo domluveno, že se Richenza smí vrátit do Čech a vládnout ve svých věnných městech. V tomto bodě se Vaňková shoduje s historií.

⁴⁹ Tamtéž. Str. 155

Po návratu do Čech začal Rejčku navštěvovat Jindřich z Lipé v jejím sídle, Hradci Králové. Začalo také jednání o provdání Elišky Přemyslovny. Ta, aby si nemusela vzít někoho, za koho jí chtěl provdat Korutanec, utekla z Prahy. Na popud českého panstva si vzala Jana Lucemburského, syna římsko – německého císaře. Zde se autorka ve všem shoduje s historickými fakty. Jan Lucemburský se jal dobýt zemi své choti. Na tento popud Jindřich z Lipé jel pro Richenzu, která poté nabídla svou pomoc Janovi Lucemburskému a Elišce Přemyslovně. Tady autorka uvádí, že se tyto dvě rivalky spojily, ale je zřejmé, že v historii to bylo jinak.

Rejčka poté odjela z Prahy zpět do Hradce, kde čekala na svého milovaného. Jindřich přijel a tak začala jejich láska opravdově. Tato láska však hluboce ranila královnu.

Jednoho dne přijel do Hradce pán z Rožmberka a ten Richenze oznámil, že Jindřicha z Lipé nechal král zatknout. Rejčka tedy neváhala a vytvořila odboj proti králi, v jehož čele stál Jan z Vartemberka, Jindřichův přítel.

Pán z Lipé byl vysvobozen a setkal se s paní svého srdce a trávil s ní první chvíle svého propuštění.

Dojde ke smíření mezi Jindřichem z Lipé a Janem Lucemburským. Richenza svých pět věnných měst vymění s králem za úděl v Brně a tam dožije s Jindřichem.

5.3 Postava Richenzy v Ženě pro třetího krále

Richenza se v této knize proměňuje z malého děvčátka až v ženu.

Na začátku je to malá, vylekaná holčička, které zabili otce. Jediný, kdo ji dokáže uklidnit je Jindřich z Lipé, už tady se projevuje její zamilovanost, ale jen v dětské podobě lásky.

Dále je Rejčka vyobrazována jako dospívající dívka, která je drzá na Otíka, z kterého má zároveň strach.

Ve dvanácti letech je odvezena do Čech, kde se má stát ženou Václava II. Naštěstí pro ni je po obřadu hned odvezena do Budyně, kde se ještě vzdělává v tom, jak být dobrou ženou a manželkou. Po třech letech si pro ni dá Václav poslat. Ve chvílích jejich samoty se projevuje jako nezkušená žena, která má strach z první lásky. Během manželství si Václava velice zamiluje. A stává se z ní dospělá samostatná žena, která se o sebe umí postarat i po smrti svého muže. To je dobře vidět v části, kde prosí Rudolfa Habsburského o pomoc pro sebe i pro svou dceru Anežku. Rudolf se stane její druhou láskou v životě. A ona se stává silnější ženou. Už jen kvůli potratu, který jí připravila chůva Přemyslovny. Po jeho smrti se stáhne do ústraní, ale když jí opět hrozí nebezpečí, umí si poradit. Využije své prozíravosti a přitažlivosti a uteče k Fridrichovi. S ním prožívá krátký románek, ale v její mysli stále zůstává její dětská láska Jindřich z Lipé, se kterým se neustále setkává během svých životních etap.

Je to moudrá žena, která umí i odpouštět, což je vidět při jednání mezi ní, Janem Lucemburským a Eliškou Přemyslovnou, se kterou před tím nevycházela, ale nyní jí dokázala pomoci a poradit. Tím opět prokázala svou dobrou stránku.

Po tomto jednání v ní konečně vyklíčí opravdová láska k Jindřichovi z Lipé a ona umí prokázat celému světu, že se o ní bude bít. Když se jí podaří podnítit odboj a zachránit ho z vězení.

6. Richenza a Hrdost do vínku

6.1 Hrdost do vínku – Hana Whitton

Knihu *Hrdost do vínku* napsala Hana Parkánová – Whitton (1950). Tato spisovatelka vystudovala Filozofickou fakultu na Karlově univerzitě, obor čeština – angličtina. Je zejména překladatelkou z angličtiny do češtiny, ale napsala i několik historických románů např. *Zimní královna*, *Anna Česká* atd.

Hrdost do vínku, *Souboj královen o českou korunu* (2010) je historický román, který se zabývá životem královny – vdovy Rejčky. Tento hlavní děj je prolínán dalšími příběhy, a to příběhem Elišky Přemyslovny, Lukarty, jedné z Rejččiných služebných nebo i krátký příběh Petra z Aspeltu, rádce Jana Lucemburského.

6.2 Život Richenzy podle Hrdosti do vínku

Autorka se v této knize skoro nezabývá jejím dětstvím a životem s jejími dvěma muži. Zaměřuje se především na události, které se děly během jejího života s Jindřichem z Lipé.

Rejččino dětství je zmíněno jen jako její sen a vzpomínka, kterou vypráví své služebné Berenice. Mluví o tom, jak jí zemřela maminka, když jí bylo pět let, manželovou rukou. Vypráví jí, jak se otec znovu oženil za Markétu Braniborskou, která ji odvezla do Braniborska po zavraždění Přemysla v Rogožně. Správně autorka zmiňuje, že Markéta byla Přemyslova třetí žena.

Richenza jí vypráví i o tom, že se měla stát manželkou Oty, který však brzy zemřel.

I další etapu Rejččina života autorka vkládá pouze do jejích vzpomínek. Manželské soužití s Václavem, který ji nejprve poslal do Budyně na výchovu. Autorka se přiklání k tomu, že to mohlo být kvůli králově milence Anežce. *Drželi mne tam proto, že byl Václav v té*

*době ještě zamilovaný do krásné Anežky?*⁵⁰ Dva roky poté, co pro ni dal poslat a nechal ji slavnostně korunovat, zemřel. Autorka se tu shoduje správně s historií v letech, protože Richenza se vrátila z Budyně roku 1303 a král umírá 1305. Na konci knihy autorka ještě připomíná koníček Václava II. Tím bylo skládání písní. „ Z bolesti radost vzešla mi, já smál se mezi slzami...“⁵¹

Nakonec Rejčka vzpomíná i na svého druhého manžela Rudolfa. „*Do tohohle sňatku ji vehnali. ... Cítila se strašlivě sama, tak zoufale opuštěná, tak převelice zranitelná. A pak – musela myslet přece na své dítě, na malou Anežku! To proto se provdala za Habsburka.*“⁵² S ním žila jen pár měsíců. Autorka tu zmiňuje Rudolfovu přezdívku Král Kaše a má pro ni hned dvě vysvětlení. Jedním je, že mu tak říkali pro jeho skrblictví. Druhým je to, že neustále jedl kaši pro své problémy se střevy. Správně potom píše, že zemřel u Horažďovi na úplavici při tažení proti panu Bavorovi ze Strakonic.

Pak už se autorka věnuje Richenze, Jindřichovi z Lipé a jejich problémům.

Jednou z jejich nesnází je i manželka Jindřicha z Lipé, jak autorka správně píše, jmenuje se Scholastika a nepřeje svému manželovi jeho krásnou, vznešenou milenku. Nejprve otcí neschvalují toto mimomanželské soužití ani jeho děti. Ale poté, co se s ní setkají, pochopí, že otec je s ní šťastný a toto štěstí mu přejí. Whitton tu uvádí i jména jeho dětí, Kateřina, Markéta, Klára, Čeněk, Jan, Jindřich a Pertold. Tato jména se shodují s historickými fakty.⁵³

V Hradci, který se stal sídlem Rejčky a potažmo i Jindřichovým, je navštěvuje i král Jan Lucemburský. Ten si tento pár a jejich pohostinnost oblíbil.

Tato náklonnost opadne potom, co Rejčka zasnoubí svou dceru Anežku s Jindřichem Javorským. Ještě více popíchno královský dvůr i

⁵⁰ WHITTON, H.: *Hrdost do vínku*. Frýdek – Místek, 2010. str. 17

⁵¹ Tamtéž str. 245 – Verše Václava II. v přebásnění P. Kopty

⁵² Tamtéž. Str. 21

⁵³ <http://genealogy.euweb.cz/bohemia/lipa.html> [2. 12. 2014]

tím, že král ani královna nejsou na zásubní hostinu pozvaní a oblékne si královské barvu, purpurovou. Krále proti Richenze a Jindřichovi z Lipé popuzuje i jeho manželka společně s pánem Vilémem Zajícem z Valdeka. Tak se stane, že je Jindřich z Lipé zajat na příkaz Jana Lucemburského a je vězněn na Týřově.

Jindřichovy děti se po jeho zatčení pohádaly s matkou a odjely za Rejčkou do Hradce. Ta už sháněla spojence, kteří by jim pomohli Pána z Lipé osvobodit. Richenza se pokusí poslat dopis Elišce Přemyslovně, aby propustila jejího milence, ten však nedorazí. Proto dojde k boji mezi šlechtou a královským vojskem.

Jan Lucemburský na nátlak císaře Ludvíka, kterého zastupoval Petr z Aspeltu, musel Jindřicha z Lipé propustit a musel také začít se šlechtou vyjednávat. V historii se neobjevil jako schopný rádce pouze Petr z Aspeltu, ale i strýc Jana Lucemburského Balduin Lucemburský.

Jan se s Jindřichem a Rejčkou usmíří a opět je jezdí navštěvovat. *„Jistě ta nemilá roztržka jejich vztahy poznamenala, ale nezpřetrhala. Pomohla možná mnohé vyjasnit a posunula jejich vztah i názory jaksi do jiné roviny. Nestalo by se to, kdyby na ty dva, Jindřicha a Rejčku, neustále Eliška nenasazovala!...“*⁵⁴

Rejčka a Jindřich spolu zase mohli žít v poklidu a mohli prožívat svou lásku. Richenzu v jednu dobu napadne myšlenka, že by měla vzdát Bohu čest za to, že jí pomohl k lásce a že jí pomohl si ji udržet: *„Měla bych založit klášter nebo alespoň podpořit nějakou řeholi. Měla bych vystavět chrám. Na znamení díků, že jsem ho vůbec potkala.“*⁵⁵ Po této myšlence přijíždí Jindřich z Prahy a navrhuje Richenze, že se přestěhují na Moravu. Ta ráda souhlasí. Tak Jindřich z Lipé vyměnil s králem své statky za území na Moravě.

V Brně si s Richenzou vybudovali svůj vysněný domov. A Richenzin sen vystavět klášter a chrám se také stal skutečností v Brně. *„Aula Sanctae Mariae, tak se bude jmenovat ten klášter. Je to vlastně*

⁵⁴ WHITTON, H.: *Hrdost do vínků*. str. 210

⁵⁵ Tamtéž. Str. 230

obdoba mužského cisterciáckého kláštera na Zbraslavi – i tenhle klášter bude, stejně jako ten zbraslavský, jednou místem posledního odpočinku pro mne a Jindřicha. A jistě víš též o klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie.“⁵⁶

V epilogu Hana Whitton upřesňuje veškerá historická fakta, která se za života Rejčky stala a která popisuje ve své knize.

6.3 Postava Richenzy v Hrdosti do vínku

V této knize je Richenza také popisována velice kladně. Je to žena, která je zamilovaná do Jindřicha z Lipé. Ale zároveň se bojí o to, aby ho neztratila jako své předešlé manžely. Zpočátku se také bojí, aby se nevrátil k manželce, ale to se nestane.

Svou krásou, šarmem a chytrostí si získá Jindřichovy děti, které jí hned vyřázejí na pomoc, když se jejich otec ocitne v nebezpečí. Dokáže oslnit i krále. Toho využívá během dceřiných zásnub, kdy král nečekaně přijede a zjistí, že se konají bez jeho vědomí a svolení. Jediný na koho je krátká, je její sokyně, nevlastní dcera Eliška Přemyslovna, která svým důmyslným plánem nechá Rejčky lásku zatknout. Richenza však neváhá a zburcuje všechny možné síly na pomoc své lásce. Na konec se jim to zdaří a Jindřicha zachrání.

Richenza tu není vnímána pouze jako krásná žena, ale i jako vzdělaná, a to například v hudebním duchu. Umí hrát na loutnu a k tomu skládá verše. „*Moji lásku nezlomí, ni žalář, ni vězení, neb má paní, růže skvostná, v Hradci na mne věrně čeká.*“⁵⁷ Má hlas hebký jako samet. Snaží se pomáhat, kde to jen jde, pomůže například své dceři k dobrému sňatku, poradí i Jindřichově dceři Kateřině a snaží se jí pomoci. Působí velice mile a příjemně.

Jako poslední jí zbývala zbožnost a projev díky Bohu, které také prokázala při výstavbě chrámu a kláštera.

⁵⁶ Tamtéž. Str. 249

⁵⁷ Tamtéž. Str. 220

7. Richenza, Román o životě královny Alžběty Rejčky

7.1 Richenza – Antonín Polách

Knihu Richenza, Román o životě královny Alžběty Rejčky napsal Antonín Polách (1959). Vystudoval Univerzitu Palackého v Olomouci, lékařskou fakultu. Ač vystudoval obor lékařství, tak začal psát historické romány. Jeho prvotinou byl Stín Persepole (1990), ve kterém píše o Perské říši. Po jejím úspěchu pokračuje ve psaní dalších historických románů, a to napříč věky. Nezáleží na době. Roku 2004 vyjde jeho Richenza.

7.2 Richenzin život podle Polácha

Autor se o Richenzině dětství zmiňuje jen v úryvcích, kdy si ona sama na něco vzpomene nebo jí ho někdo připomene.

Třeba při rozmluvě s Rudolfem, kdy si on stěžuje, že nebyl nikdy šťastný, tak mu říká, že ona také ne. „ *Když jsem byla jako dítě a sirotek, když mne vozili z Polska do Branibor a pak zase do Čech jako nějaký balík a když mne pak provdali za staršího muže, kterého jsem neznala, myslela jsem, že už nikdy nebudu šťastná. Ale naučila jsem se to. Václav mne to naučil.*“⁵⁸ Také se tu v náznacích zmiňuje o životě na Budyni, kde ji vychovávala teta Griffina, která jí dávala rady do života, i ty milostné. Další zmínkou o jejím dětství je, když se při jednání pánů a krále sejdou Rejčka s Eliškou Přemyslovnou v jedné místnosti. Přemyslovna jí chce něčím ublížit, a tak Richenze řekne pravdu o svém otci, že Václav nechal zavraždit Rejččina otce Přemysla. Toto je další zmínka o Richenzině raném životě v této knize: „... *V tvrzi v Rogozně v polském pohraničí zabili tvého otce... Ale polského krále zabili přece Zarembovci. ... Zarembovci měli překvapivě dost peněz, aby zabránili vyšetřování oné vraždy. Odkud je měli?... Kdo měl vždy dost peněz?... Za Přemyslovu smrt se král*

⁵⁸ POLÁCH, A.: Richenza. Román o životě královny Alžběty Rejčky. Praha, 2004. Str. 49

Václav nikdy nekál. Ostatně, zase se o sirotka po zabitém vzorně postaral. ⁵⁹

Rejčka je v úvodu zastižena při porodu dcerky Anežky a její královský manžel Václav II. na smrtelném loži. Zde ho navštěvuje Richenza po zotavení se z porodu. Rozmlouvají spolu o tom, co se bude dít, až Václav odejde na věčné časy. Alžběta se mu svěřuje, že se bojí jeho dětí, které k ní cítily zášť. Král, aby jí zaručil práva a potřeby královny vdovy, nechá jí důchody královských měst. Zde autor správně jmenuje města, ze kterých jí budou důchody odevzdávány.

Král také zapřísahá svého syna a pány okolo svého lůžka, aby Alžbětu ochraňovali. „*Český král Václav toho jména druhý skonol dvacátého prvního června léta Páně tisícího třístého pátého.*“ ⁶⁰ Autor se shoduje s historickým datem.

Po zavraždění posledního Přemyslovce Václava III. je jisté, že se novým králem stane Jindřich Korutanský, manžel Anny Přemyslovny. Některým šlechticům se to však nelíbí, a tak jdou za královnou – vdovou s prosbou, aby si vzala jednoho ze synů císaře Albrechta. Ta po dlouhém přemýšlení souhlasí. Rudolf souhlasí, že se ožení s „*Elisabeth, královnou českou.*“ ⁶¹ Tak chce pán Dobeš obelstít ostatní pány. Chce, aby věřili, že si Rudolf vezme Elišku Přemyslovnu a souhlasili tak s Rudolfem, jako s novým králem. Ten se však ožení s Richenzou, která je také Elizabeth, královna česká. Tak se koná svatba, dne 16. října 1306, za hlučného nesouhlasu podvedených pánů. Zde se opět autor shoduje s historickým datem svatby.

Rudolfova vláda se nelíbila pánům na západě země a vytvořili odboj. Král proti nim táhle se svým vojskem. Po několika vyhraných bitvách mu zbývalo dobýt poslední město Horažďovice. Do tohoto vojenského tábora ho doprovázela i manželka Rejčka. Rudolfovi se tu zhoršila jeho střevní nemoc, kterou trpěl již v průběhu manželství a cítil, že umře. Nechal si zavolat opaty Heidenreicha a Konráda, aby

⁵⁹ Tamtéž. Str. 334

⁶⁰ Tamtéž. Str. 20

⁶¹ Tamtéž. Str. 42

s ním sepsali poslední vůli. V té odkázal Rejčce dvacet tisíc hřiven stříbra jako její první manžel. Pánům však smrt krále nepřišla vhod. Potřebovali, aby se pan Bavor vzdal a tak pod pohrůzkou smrti, donutili Richenzu, aby předstírala, že panovník stále žije. Tak se stalo, že pan Bavor se vzdal mrtvému králi, aniž by to tušil. V těchto bodech se autor shoduje s výší odkázaného majetku Rejčce, ale v historii Richenza svého muže nedoprovázela do vojenského ležení. Je však historicky možné, že pánové opravdu využili mrtvé tělo krále k tomu, aby se pan Bavor ze Strakonice vzdal.

Po smrti krále Rudolfa se sešel sněm, který si měl zvolit nového panovníka. Do úvah připadají Jindřich Korutanský nebo Fridrich Habsburský. Panstvo si nakonec zvolí Jindřicha.

Rejčka je zajata v domě, kde přebývala. Zajme ji pan Jindřich z Lipé pro její dobro, aby jí nikdo neublížil, protože se do ní zamiloval. Richenze se toto věznění nelíbí a snaží se s pánem z Lipé vyjednávat. Ten jí dokonce nabídne propuštění, když se vzdá výchovy své dcery. Rejčka tuto nabídku zavrhne a rozhodne se utéct sama se svou služebnou Agátou. Pošle dopis Fridrichovi Habsburskému, který obsadil Moravu, aby dostal zpět českou korunu pro Habsburky. Ten jí okamžitě odpoví: *„Milá Alžběto, dám i svůj život v sázku, abych tě z ponižujícího zajetí vysvobodil. Nikdy nedovolím, aby ti ta chátka ublížila. Společně s otce chystáme útok na Kutnou Horu. Až ji dobudeme, přinutíme samozvaného krále Jindřicha k útěku. I do jeho Korutan už vítězně vtáhla naše vojska, bude muset jít, ať chce nebo ne. A pak nám budou ležet u nohou tak jako před rokem.“*⁶² Richenza s Agátou a s dcerou Anežkou pak prchají ke Zderazi, kde na ně čeká zamilovaný Fridrich. Rejčka s Fridrichem udržuje milostný poměr. Aby nemusela zůstat v Čechách, které ji nemají rády, tak jí Fridrich ukryje do kláštera do Klosterneuburgu nedaleko Vídně, kam ji jezdí navštěvovat. Polách správně označuje místo Rejččina úkrytu. Nejezdí ji tam navštěvovat jen Fridrich, ale také Jan Parricida, který se jí svěří se svou nenávistí ke strýcovi Albrechtovi. Autor tu zmiňuje, že Jana

⁶² Tamtéž. Str. 117

Richenza nevědomky podnítila k vraždě císaře Albrechta. Historicky je to nepravděpodobné.

Po zavraždění Albrechta se Fridrich rozhodne uzavřít mír s pány, aby mohl naplnit otcova přání. S uzavřením míru zároveň zajistil Richenzina práva. *„Také bylo určeno o vznešené paní královně Alžbětě, vdově po někdejším českém králi Rudolfovi, že má zůstat při všem majetku a právech bez jakéhokoli omezení, které od krále Václava a krále Rudolfa obdržela, o kterých vlastní listiny a písemnosti nebo jejich vlastnictví jakkoli s dobrým svědomím může dokázat. To vše jí potvrzujeme našimi listinami a listinami zemských pánů, že jí tento majetek navždy zůstane a nikým nesmí být zpochybňován.“*⁶³ Tím se Richenza rozhodne vzdát Fridrichovy lásky a přestěhuje se z Klosterneuburgu do Hradce.

V Hradci se Richenze přihlásí do služby Jacques. Ten pochází z řádu Templářů z Francie, ze které utekl, protože je král pronásledoval. Cestou se mu zjevil apoštol, který mu řekl, že má vstoupit do služeb královny, která vykoná mnoho dobrého pro církev. Má ji chránit vlastním životem. Richenza se zpočátku bojí, že je špehem Elišky Přemyslovny nebo krále, ale pak uzná, že je upřímný a přijme ho. Tak se z Jacquese stane jejím osobním strážcem.

Během příběhu Jacques pracuje velice dobře a Richenzu ochraňuje pečlivě, ale nakonec se do ní zamiluje a po zabití Vartenberka (kterým se práce bude zabývat i dále v této kapitole) s ní soucítí a spočine v jejím loži.

Rejčka je hned po jejích románku přepadena neznámým mužem, který se jí snaží zabít (na pokyn Elišky Přemyslovny). Jacques tomu zabráni opravdu vlastní smrtí. V historických pramenech se o takovém strážci nic nedovídáme, takže je to zřejmě jen Poláchův výtvar fantazie pro zpestření příběhu.

Královna – vdova se na Hradci zabydlela a na český trůn má usednout nový král, Jan Lucemburský, který je oženěn s Eliškou

⁶³ Tamtéž. Str. 152

Přemyslovnou. Na Hradci se objeví Jindřich z Lipé, který jde Alžbětě nabídnout spojení nového panovníka. Richenza se uvolí a vpustí vojsko Lucemburka do svých měst. V tu chvíli si Jindřich z Lipé i Rejčka uvědomují, že jsou jeden do druhého zamilovaní. Poté, co král Jan dobyl Prahu, tak si Jindřich z Lipé dobyl Rejččino srdce.

Jejich lásce však nebylo dlouho přáno a Jindřich z Lipé byl zajat. Zatknul ho pan Valdek na příkaz krále. Rejčka okamžitě jedná. Shání Jana z Vartenberka, děti Jindřicha z Lipé a všechny, kteří se cítí být ohroženi či poníženi činem pana z Valdeka, aby jí pomohli v boji. V tomto období se Richenza poprvé setkává se syny svého milence, bojí se, jak na ní budou reagovat a byla příjemně překvapena, když jí sdělili, že jsou rádi, že otec po smrti matky není sám. Autor uvádí, že Jindřichova manželka zemřela, ale podle historických pramenů víme, že tomu tak nebylo. Jeho žena zemřela až v roce 1335.⁶⁴

Po jednáních v Hradci, na kterých se sešli mnozí páni, se dohodli, že musí vést válku, aby si zaručili svá práva a svobody. Během těchto bojů se pokusí Eliška Přemyslovna svou nevlastní matku Richenzu otrávit a pošle na ni i vraha s dýkou. Naštěstí se ani jeden z pokusů nezdaří, a to i díky statečnému činu Jacquese. Rejčce najednou dojde, že i za uvězněním Jindřicha stojí Eliška a její intriky.

Potom, co zemře pan Jan z Vartenberka, nemá Richenza s kým by rozmlouvala o bojích a taktice k osvobození pána z Lipé. Tak se obrátí se svými prosbami k arcibiskupovi Petrovi z Aspeltu. Ten právě přijel ještě s trevírským arcibiskupem, aby se pokusili ve jménu císaře sjednat v Čechách mír.

Jindřich je konečně propuštěn a jednání mohou začít. Mír je uzavřen. Jindřich musí tajně slíbit králi, že se nikdy neožení s Richenzou, aby se nemohl stát českým králem. Na to Jindřich rád přistoupí.

Rejčka se chtěla uchýlit do ústraní, a tak si vybrala pro svůj nový život město Brno. Za svá čtyři věnná města dostala od krále

⁶⁴ <http://genealogy.euweb.cz/bohemia/lipa.html> [4. 12. 2014]

dostatečný obnos, aby v Brně mohla nakoupit pozemky a postavit tam vysněný klášter. Král slíbil, že bude jeho patronem a že převezme záruky zakladatele. V tomto městě a potažmo i klášteře dožila.

7.3 Postava Alžběty Rejčky v Richenze

Rejčka se v této knize objevuje už jako dospělá žena, která se po porodu svého dítěte musí smířit se smrtí svého prvního manžela. Je zde vyobrazována jako dáma, která si potrpí na krásu. Nechá klidně pány čekat i hodiny, jen aby se ustrojila a vypadala, co nejlépe pro své návštěvníky.

Dále je tu vyobrazena jako vzdělaná žena té doby. Umí číst a mezi její oblíbené knihy patří příběh Danteho Aligieriho, který jí dovezl Fridrich Habsburský. Její vzdělanost se projevuje i v jazycích, kterými mluví.

Umí česky, německy, latinsky a začne se učit i francouzštině, kterou jí učí její osobní strážce Jacques. Díky tomuto jazyku se zalíbí Janovi Lucemburskému a jeho sestřám, protože je jediná v české zemi, kdo s nimi mluví v jejich rodném jazyce.

Rejčka je tu vylíčena i jako vychytralá žena, která si vždy umí poradit. Například, když se neměla s kým poradit o taktice boje po zabití pána z Vartenberka, nebála se jít za arcibiskupem Petrem z Aspeltu. Nebo využila obléhání Kutné Hory Janem Lucemburkým k tomu, aby se mu vlichotila do přízně, i když to udělala po té, co jí to doporučil pan z Lipé.

V této knize může být Richenza trochu vnímána jako „lehká“ žena, protože s většinou mužů, se kterými se na své životní cestě setkala, skončila v milostném objetí. Počínaje králi Václavem II. a Rudolfem Habsburským, které ač jí byli vybráni za manžely, tak se je naučila milovat. Poté se zamilovala do Fridricha Habsburského a svého osobního strážce. Nakonec skončila s Jindřichem z Lipé, který byl její skutečnou láskou. Všechny její lásky však byly dílem nejen jejího chtíče, ale i chtíče mužů okolo ní, protože byla krásná a chytrá žena.

8. Královna Eliška Rejčka

8.1 Královna Eliška Rejčka – František Neužil

Knihu Královna Eliška Rejčka napsal František Neužil (1907 – 1995), který vystudoval pedagogickou fakultu v Brně. Byl to především český básník, romanopisec, autor knih pro mládež, ale také působil jako archivář a redaktor. Napsal mnoho historických románů jako například Trýzeň slávy (1972), ve které píše o posledních Přemyslovcích, pak také Ohnivou jeseň (1973) a Zlomenou pečeť (1976), které na knihu Trýzeň slávy navazují. Těmto románům, ale předcházela jeden, který je pro tuto práci důležitý, a to Královna Eliška Rejčka (1968).

Je to román, který píše o životě Rejčky, která se podílela na dramatických zvratech své doby. Podle autora její osobnost patří mezi nejzajímavější ženské postavy české i světové historie.

8.2 Život Richenzy Královny Elišky Rejčky

Neužil tu vynechává Rejččino dětství. Je tu o něm jediná zmínka, a to jen v Richenzině snu.

Knihla začíná také, jako předešlá kniha Richenza, Rejččiným porodem. V této těžké chvíli má královna zlé sny o tom, že král Václav dal zabít jejího otce. Tyto myšlenky v ní ještě více podporuje Alžběta, vdova po Jindřichu Lechnickém, která se o ni stará v její těžké hodině. Jako další sen se jí zdá o Janovi Habsburském (Parricidovi). V tomto snu se jí zdá o tom, že Jan zavraždí císaře Albrechta. Zde si autor pohrává s myšlenkou, že měla Rejčka vizi budoucnosti.

Mezitím král Václav umírá a potřebuje ulevit svému svědomí. Setkává se na svém smrtelném loži se svou někdejší milenkou Anežkou Švábskou, aby jí vyčinił, že o něm šíří lži a chce se s ní kát

před opatem z jejich společných hříchů. V těchto bodech si autor zřejmě pohrává s fantazií.

Král si pak nechá zavolat svého syna, kterému klade na srdce, aby vládl vlídně a prozíravě. Nakonec nechá sepsat závěť, ve které myslí i na svou druhou choť Elišku Rejčku. Zanechává jí dvacet tisíc hřiven stříbra vdovského věna na pěti východočeských městech.

Richenza mu zatím porodí krásnou dceru Anežku. Když se trochu z porodu zotaví, jde za svým manželem. Ten jí řekne, že má o ni strach, co s ní bude po jeho smrti. Rejčka ho uklidňuje, že to zvládne. „*Nejsem nuzná královna. Přinesla jsem Přemyslovcům Velkopolské království.*“⁶⁵ Král o několik dní později skoná.

Po smrti krále na trůn nastoupí jeho syn Václav III. Ten se má oženit s Violou Těšínskou. Kvůli tomu vznikne malý spor mezi Václavem a Rejčkou. Rejčka Violu neuznává jako dědičku Polska a stejně tak to vnímá i polská šlechta, která se začne stavět králi Václavovi III. na odpor. Král proto táhne do Polska, aby si šlechtu podrobil. Vládu nad svou zemí prozatím svěřuje svému švagrovi Jindřichovi Korutanskému. Václav je na cestě do Polska zavražděn.

Rejčce tuto zprávu donese oděnc z Lipé, který se před výpravou u Richenzy zastavil, aby získal její požehnání a přání všeho dobrého při válečném tažení. Královna však spala, a tak zprávu přebrala Griffina.

Autor tu Griffinu zapojuje do dění okolo Richenzy velice často, ale z historie je známo, že se u Rejčky zdržovala pouze ty tři roky, které Richenza trávila na Budyni.

Po smrti krále se Richenza rozhodne zapojit se do dalších jednání o osudu české země, a to s pomocí Jindřicha z Lipé. Na královský stolec se po několika rokováních dostává Jindřich Korutanský, ale nároky si dělá i Albrecht Habsburský, protože z Čech se stává odumřelé císařské léno.

Albrecht chce na trůn dosadit svého syna Rudolfa. Ten jedná s českými pány o sňatku s některou z Přemysloven, ale výběr je složitý.

⁶⁵ NEUŽIL, F.: *Královna Eliška Rejčka*. Praha, 1980. Str. 51

„Kterou? Anna má Korutance, Markéta Boleslava Lechnického. Zbývá Eliška. Jenže pane Jindřichu (jednání smlouvá Jindřich z Rožmberka), zapomínáš, že jejich matka Guta a můj otec Albrecht byli sourozenci“⁶⁶ Volba nakonec padne na královnu - vdovu Richenzu. Je k ní vysláno poselstvo a ona se svatbou souhlasí. Rudolf je zvolen českým králem. Ne všichni čeští páni souhlasili s touto volbou. Nový král má proti sobě odbojné pány na jihozápadě země. Tak se rozhodne k vojenskému tažení. Mezitím, co on jede do války, Richenza jede navštívit svá věnná města.

Krále však zastihne krutá nemoc, úplavice a umírá u Horažďovic. Rejčka pro jeho smrt opravdu trpěla.

Po smrti krále začala nová jednání o to, kdo se stane českým králem. Šlechta si zvolila do svého čela opět Jindřicha Korutanského, i když padlo i jméno Fridricha Habsburského jako dědice po Rudolfovi.

Po nové volbě je Richenza držena na Hradě jako korutanský vězeň, ale za pomoci Fridricha se jí podaří uprchnout. Poskytne potom Habsburkům pomoc svých pěti věnných měst. Autor tu nezmiňuje její úprk až do kláštera u Vídně.

Poté rovnou Neužil přeskakuje k vládě Jana Lucemburského. Úplně vynechává to, jak se dostane Jan Lucemburský do Čech a ke královské koruně. Pouze správně zmiňuje, že „roku 1310 vstupuje do českého království po boku osmnáctileté manželky Elišky Přemyslovny.“⁶⁷

Moc Jindřicha z Lipé stoupala a pro radu se u něj obracela i Rejčka. Chtěla poradit, za koho má provdat svou dceru Anežku. Jindřich jí navrhl Jindřicha Javorského, kterého si nakonec Anežka vezme.

Královi se však vzrůstající moc Jindřicha z Lipé protiví a nechá ho zatknout. Vězní ho pak na hradě Týřově.

Velké části šlechty se toto jednání krále nelíbí, tak povstane. Podporuje je i Richenza a její věnná města. Nakonec se Rejčka musí za Jindřicha přimluvit i u arcibiskupa Petra z Aspeltu.

⁶⁶ Tamtéž. Str. 116

⁶⁷ Tamtéž. Str. 195

Král Jan nakonec ustoupí tlaku, jak ze strany arcibiskupů (Petra z Aspeltu a Balduina), tak ze strany odbojné šlechty a Jindřicha z Lipé propustí. Ten po nějaké době jede do Hradce, aby Rejčce poděkoval za pomoc při jeho osvobození. A zde se poprvé začne projevovat jejich vzájemná náklonnost.

Ale v Richenze se nahromadila zlost proti nevlastní dceři a nestačí jí jako pomsta propuštění Jindřicha z Lipé.

Proto využije vlivu Jindřicha z Lipé, prodá králi věnná města a nastěhuje se do Prahy. Tady autor nechává prostor své fantazii, protože Rejčka v Praze za vlády Lucemburka vůbec nepobývala nebo o tom nejsou zmínky v žádném historickém pramenu.

Rejčka se vmísí do života královského páru a začne si románek se samotným Janem Lucemburským. V tomto bodě se autor mýlí. Je možné, že Jan cítil nějakou náklonnost ke královně vdově, ale určitě s ní neměl milostný poměr, protože v tu dobu se stýkala Rejčka pouze s Jindřichem z Lipé.

Králův vztah k Rejčce později ochladl, tak ji nechal poslat na Moravu s hejtmanem Jindřichem z Lipé. Zde se Rejčka s Jindřichem z Lipé stanou milenci.

Richenza tu nechá vystavět chrám a klášter, pro něž ke konci života sbírá ostatky svatých. Oba pak v Brně spočinou na věčnost.

8.3 Postava Richenzy v Královně Elišce Rejčce

Richenza je tu zpočátku popisovaná jako slabá žena při porodu, která velice trpí. Nápomocná je jí Griffina. K této ženě Richenza dost přilnula a stala se její rádkyní v mnohých chvílích života, počínaje porodem Anežky, konče svatbou a smrtí Rudolfa.

Může se jevit jako pravá bojovnice za svá práva. Protože, když je osvobozena s korutanského vězení Fridrichem, tak: *„Královna jakoby se proměnila. Musili jí vybrat koně, ozbrojila se krátkým mečem... V noci opustila vojska tábor a rychlými pochody zaměřila přes Osek a Chlumec k benediktýnskému klášteru v Opatovicích. Král Albrecht*

měl tak před sebou vějíř patera věnných měst: Hradec, Jaroměř, Chrudim, Vysoké Mýto a Poličku. ⁶⁸

Dost často se v knize Richenza projevuje jako pomstychtivá žena, která nepřeje své nevlastní dceři nic dobrého. Nejprve si vezme na její úkor Rudolfa. Potom proti ní bojuje na straně Jindřicha z Lipé a poštvé proti ní i jejího manžela Jana.

Nakonec je odklizená do ústraní, kde dožije se svou poslední láskou Jindřichem z Lipé.

⁶⁸ Tamtéž. Str. 189

9. Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, jaký pohled má beletrie na postavu Elišky Rejčky. Zjistit, jak kvalitně je beletrie po historické stránce zpracovaná a zda se z ní dá něco přiučit o tomto období.

Česká beletrie se na postavu Richenzy dívá převážně kladně. Většina ze zkoumaných historických románů ji vyobrazuje jako krásnou a moudrou ženu, která má smysl pro umění. Také ji vnímají jako ženu, která si umí prosadit svou a využívá k tomu své ženské zbraně, jakými jsou její krása a šarm.

Mnoho z nich ji má za romantickou a často zamilovanou ženu, která pro svou největší lásku, Jindřicha z Lipé dokáže udělat cokoli. Pro jeho záchranu vynakládá vždy veškeré své síly.

I naopak se dá její romantika a láska k mužům vnímat jako záporná vlastnost.

Občas je z ní žena v nesnázích, které osud nepřeje a připraví ji o rodiče, snoubence a dva manžely. To vše pak ale rychle napraví láska pána z Lipé.

V některých románech se s Rejčkou dá setkat jako s dítětem, opuštěným sirotkem, o kterého se nemá, kdo postarat. Je to dítě věřící na pohádky, které má strach v cizí zemi bez vlastních rodičů a hledá oporu.

Jediný román, který se na Richenzu dívá negativněji je román Františka Neužila. Ten Rejčku nevyzdvihuje. Svou krásu a šarm podle něj využívá ke zlému prospěchu, aby ublížila Elišce Přemyslovně. V jeho románu se dá trochu vycítit větší náklonnost právě k Přemyslovně.

Po historické stránce se setkává práce s velmi kvalitními autory historických románů. Pravdou je, že se liší třeba obdobími z Rejččina života, kterým se zabývají, ale to není pro historii důležité. Většina autorů se v historii velice dobře orientují a neuvádí čtenáře ve zbytečné omyly.

Až na knihu Miloše Václava Kratochvílova Lásky královské. Ta se mýlí například v datech, která jsou snadno k nalezení, a autor by je měl uvádět ve své knize správně nebo je neuvádět.

Nejlépe po historické stránce je zpracovaná kniha Radostný úděl vdovský, který je pro své kvalitní historické zpracování spíše řazen k populárně naučné literatuře než k umělecké.

Posledním cílem bylo zjistit, zde se dá z beletrie něco přiučit o této době. Jelikož je většina zkoumaných beletristických knih zpracována velice dobře po historické stránce, tak by se z nich dalo čerpat např. k výuce historie, ale samozřejmě jen do určité míry. Některé tyto romány vynechávají určité části Richenzina života a tím se špatně domýšlejí určité historické souvislosti. Je však dobré, že se tyto romány nezaměřují pouze na život Rejčky, ale zajímají se i o další události, které se v tu dobu udály. Díky tomu si čtenář pak může udělat ucelenější obrázek o době.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

ŽITAVSKÝ, Petr. *Zbraslavská kronika : Chronicon aulae regiae. Petr Žitavský-Ota-opat zbraslavský ; [přebás. R. Mertlík ; z lat. orig. přel. F. Heřmanský].* 2. oprav. vyd. Praha : Svoboda, 1976.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Lásky královské.* Vyd. v nakl. Motto 1. Praha : Motto, 2000. ISBN 80-7246-071-4

NEUŽIL, František. *Královna Eliška Rejčka.* 2. upr. vyd. Brno : Blok, 1980.

ŠAROCHOVÁ, Gabriela V. *Radostný úděl vdovský : královny-vdovy přemyslovských Čech.* 1. vyd. Praha : Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-24-1

VAŇKOVÁ, Ludmila. *Žena pro třetího krále : královna Richenza.* 4. vyd. Praha : Šulc - Švarc, 2013. ISBN 978-80-7244-338-3

POLÁCH, Antonín. *Richenza : román o životě královny Alžběty Rejčky.* Vyd. 1. V Praze : Rybka Publishers, 2004. ISBN 80-86182-80-0

WHITTON, Hana. *Hrdost do vlnku : souboj královen o českou korunu.* Vyd. 1. Frýdek-Místek : Alpress, 2010. Klokán. ISBN 978-80-7362-799-7

Literatura:

ANTONÍN, R.: *Žena dvou králů. Popis jednoho zápasu z počátku 14. století. Dějiny a současnost : kulturně historická revue.* Praha : Lidové noviny, 2009

BOBKOVÁ, Lenka. *Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. IV. a, 1310-1402. Lenka Bobková ; [mapy Karel Mokříš].* Vyd. 1. Praha - Litomyšl : Paseka, 2003. ISBN 80-7185-501-4

ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech.* 3., opr. a dopl. vyd. Praha : Libri, 1999. ISBN 80-7277-000-4

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana. *Královský dvůr Václava II.* Vyd. 1. České Budějovice : Vedita, 2011. ISBN 978-80-86829-73-9

FRIEDLOVÁ, Jitka. *Obraz Elišky Rejčky v historiografii.* Bakalářská práce. Praha, 2012.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny zemí Koruny české. I., Od příchodu Slovanů do roku 1740. [Petr Čornej ... et al.].* 9. vyd. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2003. ISBN 80-7185-605-3

MAREŠOVÁ, Lenka. *V soukolí intrik. Zápas o českou královskou korunu v letech 1306—1310. Dějiny a současnost : kulturně historická revue.* Praha : Lidové noviny, 2006

MUSIL, František, ČECHURA, Jaroslav. *Dějiny východních Čech : v pravěku a středověku (do roku 1526).* editor Ondřej Felcman. Vyd. 1. Praha : Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7422-003-6

SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba : 1296-1346.* 1. vyd. Praha : Svoboda, 1994. ISBN 80-205-0291-2

SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat : Jan Lucemburský(1296-1346).* [kres. B. Stehlík ; fot. A. Bláha, A. Paul]. 1. vyd. Praha : Panorama, 1982.

ŠUSTA, Josef. *České dějiny. 2.sv.-1, Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví.* Praha : Laichter, 1935.

Internetové zdroje:

<http://genealogy.euweb.cz/bohemia/lipa.html> - poslední aktualizace 2004

<http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/zahranicni-vztahy/zittau/> - poslední aktualizace 2013

<http://hradeckydvor.net/vlada-a-pravo/prehled-udalosti-1-pol-14-st> - poslední aktualizace 2010